

NVE

Dykkar ref.:

Vår ref.: 12/1281-44

Arkiv: K2-S11

Dato: 18.12.2015

**MEDLING OM VEDTAK - HØYRINGSUTTALE KNYTT TIL
REVISJONSDOKUMENT FOR HJARTDALS- OG TUDDALSREGULERINGEN**

Eg viser til brev datert 08.09.15 der revisjonsdokumentet for Hjartdølautbygginga blei sendt ut på høyring med høyringsfrist 09.12.15.

Hjartdal kommune blei i e-post frå sakshandsamar Eilif Brodtkorb den 16.09.15 gitt usett frist til 20.12.15.

Hjartdal kommunestyre handsama ei høyringsuttale knytt til revisjonsdokumentet i møte 16.12.15, sak 121/15.

Kommunestyret fatta følgjande samrøystes vedtak:

Hjartdal kommunestyret sluttar seg til forslag til høyringsuttale slik den ligg føre i brev datert 27.11.15 frå advokatfirma Lund & co v/Karianne Aamdal Lundgaard.

Høyringsuttala følgjer vedlagt.

Med helsing

Rune Engehult
Rådmann

Kopi til:

Grunneigarane i Hjartdal v/Olav Langåsdalen	Libøvegen 219	3690	HJARTDAL
Grunneigarane ved Sønderlandsvatn v/Arnfinn Hafsteen	Sagtomtveien 15	1359	EIKSMARKA
Telemark Norges Jeger- og fiskeforening	Bøgata 8	3800	BØ I TELEMARK
Reisjå-Bondal Utmarkslag v/John Bondal	Tuddalsvegen 1743	3697	TUDDAL
Skjessvatn vel v/Torhild Sisjord	Rogrendvegen 195	3690	HJARTDAL

Norges vassdrags- og energidirektorat
Kun sendt som e-post til:
nve@nve.no

Oslo, 27. november 2015

Ansvarlig partner: Per Andreas Bjørgan
Referanse: 118695- 1655

HØRINGSUTTALELSE TIL REVISJONSDOKUMENT FOR HJARTDALS- OG TUDDALSREGULERINGEN

1 Innledning og kort om høringsprosessen i kommunen

Advokatfirmaet Lund & Co DA ved undertegnede bistår Hjartdal kommune i sak om revisjon av konsesjonene til regulering og overføringer i Hjartdals- og Tuddalsvassdraget. Nærværende høringsuttalelse er skrevet på vegne av Hjartdal kommune.

Kommunen fremmet krav om revisjon i brev av 30. januar 2003. NVE åpnet revisjonssak i vedtak datert 31. august 2012, da med bakgrunn i krav fra kommunen, NJFF avdeling Telemark, Reisjø og Bondal utmarkslag, grunneiere ved Sønderlandsvatnet og Skjesvatn Vel. Revisjonsdokumentet fra Skagerak Kraft AS er datert 11. april 2014¹ og ble lagt ut på høring 8. september 2015, med frist for inngivelse av høringsuttalelse 9. desember 2015. Det er ikke klart hvilke endringer i revisjonsdokumentet som er blitt gjort mellom april 2014 og til det ble lagt ut på høring.

Kommunen har gjennomført et folkemøte om revisjonssaken 26. mai 2015 samt et møte med kravstillerne i etterkant av at revisjonsdokumentet ble lagt frem, 20. oktober 2015. Kommunens høringsuttalelse er basert på innspill fra allmenne interesser i vassdraget, herunder kravstillere, samt kommunens egne interesser, jf. kommunens revisjonskrav fra 30. januar 2003. I tillegg til nærværende uttalelse vil flere representanter for allmenne interesser i vassdraget inngi egne uttalelser.

I punkt 2 nedenfor gir vi et kort sammendrag av kommunens høringsuttalelse iht. føringene i høringsbrevet fra NVE, i punkt 3 gir vi noen overordnede synspunkter på uttalelsen og i punkt 4 kommer vi detaljert inn på de enkelte elementene i uttalelsen.

2 Sammendrag av høringsuttalelsen

Kommunen mener at revisjonsdokumentet ikke svarer på de kravene som er stilt fra allmenne interesser. Dessverre gir dette et dårligere utgangspunkt for en videre prosess enn dersom revisjonsdokumentet

---

¹ Det vises til oversendelsesbrev fra Skagerak Kraft AS datert 11. april 2014.

hadde vært mer gjennomarbeidet. Revisjonsdokumentet berører ikke arbeidet med vannforvaltningsplaner, noe som etter retningslinjene er påkrevd:

«Den lokale tiltaksanalysen vil være mer detaljert enn den oppsummerende, regionale planen. Ulike løsninger og forslag til optimale kombinasjoner av avbøtende tiltak og forslag til miljømål legges fram her. Tiltakene skal vurderes etter kostnadseffektivitet. Den lokale analysen vil kunne gi viktige innspill til revisjonen om hva som er de lokale problemene og de lokale ønskene for vassdraget.»²

Kommunens syn er at Skagerak skulle jobbet for en **samordning** av prosessene, da kunne revisjonsdokumentet også blitt et svar på mange av de kravene som er stilt av allmenne interesser. Kommunen legger til grunn at det vil skje en samordning i den videre prosessen.

Når det gjelder **fisk** i de regulerte magasinene fremstår det uklart for kommunen hva som er dagens utsettingspålegg i de regulerte vannene. En del av de undersøkelsene som er vedlagt revisjonsdokumentet er fra 2004, og kommunen krever at det gjennomføres nye undersøkelser for å få et godt og oppdatert faktisk grunnlag for utsettingspåleggene.

Det er viktig at myndighetene ivaretar hensynet til **ål** og **elvemusling** i revisjonen og at dette arbeidet samordnes med konsesjonsbetingelsene for Sauland I og II.

Når det gjelder krav om at **magasin vannstanden** i sommermånedene ikke skal være lavere enn 2,5 meter under høyeste regulerte vannstand, har kommunen utformet et alternativ til kravet om at vannstanden skal nå dette nivået på et gitt tidspunkt. Kommunen foreslår i stedet at alt tilsig fra en gitt dato skal brukes til oppfylling frem til man når ønsket vannstand og at man etter dette tidspunktet ikke skal tappe ned magasinet før en gitt dato. Dette er omtalt under punkt 4.5 nedenfor.

Det er fremmet krav om **minstevannføring** på i hovedsak to strekninger: Gausdøla nedstrøms bekkeinntaket og nedre deler av Kova inn i Sønderlandsvatn. Spørsmål om minstevannføring er ikke godt nok utredet av konsesjonæren. For Gausdøla er spørsmålet om en minste vannføring her kan bøte på gjengroingsproblemene i Reisjåvann og skape liv i dette vannet. For nedre deler av Kova bør det være minstevannføring både fordi Kova er et sentralt landskapselement og fordi dette kan ha en positiv effekt på gjengroingen av Sønderlandsvatn. En minstevannføring i Kova kan potensielt også tas inn i Sauland og dermed reduserer man mulig produksjonstap ved slipp på dette strekket.

Erosjon rundt reguleringsmagasinene må befares for å avklare om omfanget er såpass stort at det er tale om en allmenn interesse.

Kommunen er ser positivt på at standardvilkår om **kulturminner** vil bli tatt inn i konsesjonen, slik at det etter hvert kan bli gjennomført arkeologiske undersøkelser i magasinområdene.

I punkt 5 i uttalelsen beskriver kommunen en del forhold som den mener allerede er **regulert i konsesjoner og lovverk**, og ber om at dette prioriteres av konsesjonæren uavhengig av revisjonssaken.

² Side 19 i OEDs retningslinjer fore revisjon.

3 Overordnet om revisjonsdokumentet

3.1 Innledning

Kommunen er tilfreds med at revisjonsdokumentet endelig foreligger. Kommunens overordnede syn på revisjonsdokumentet (også *dokumentet*) er at det ikke er oppdatert i henhold til prosessene etter vannforskriften, dokumentet vurderer ikke i tilstrekkelig grad innkomne krav, dokumentet gir et uriktig rettslig utgangspunkt for å vurdere endringer i konsesjonsbetingelsene og dokumentet fremstår utilgjengelig.

3.2 Vannforskriften og revisjonsdokumentet

Revisjonsdokumentet er ikke oppdatert i tråd med prosessene etter vannforskriften. For eksempel vises det til side 36 i dokumentet der det fremgår at:

«I løpet av første halvår 2014 skal det utarbeides en tiltaksanalyse for alle vannområder i Norge. [...] Etter høringsrunde og videre bearbeiding vil vi ha et bedre grunnlag for å kunne vurdere og analysere de enkelte foreslåtte tiltak.»

Ettersom dokumentet er lagt ut på høring i september 2015, hadde kommunen forventet at konsesjonær behandlet vannforskriften grundigere. For det første vises det i NVEs vedtak om revisjon til at Midtre Telemark vannområde omtales i rapport av 26. juni 2012 om «*Vesentlige vannforvaltningsspørsmål*». Kommunens syn er at det er en unnfalighet at konsesjonæren i sitt dokument overhodet ikke samordner det som beskrives der med vannforvaltningsplanprosessene.

Første gangs høring av regional plan for vannregion Vest-Viken var gjennomført per 31. desember 2014 og andre gangs høring per 14. juli 2015, slik at konsesjonæren har hatt anledning til å påpeke sammenhengen mellom miljømål og foreslåtte tiltak i plandokumentene og kravene i revisjonen. Kommunen er kjent med at planen endelig vedtas/er vedtatt i fylkestingene i desember 2015, men mener likevel at en samordning av revisjonen med plandokumentene burde vært gjort i revisjonsdokumentet. Kommunen legger til grunn at den videre prosessen i NVE vil være i tråd med vedtatt regional plan.

3.3 Krav fra allmenne interesser er ikke vurdert i revisjonsdokumentet

Flere krav som er fremmet av allmenne interesser er ikke behandlet i revisjonsdokumentet. Herunder er blant annet krav av hensyn til anadrom laksebestand, utbedring av erosjonsskader, tiltak i Kova og Sønderlandsvatnet, tiltak i Reisjåvannet, rydding av stubber og torv og merking av skjær ikke behandlet i revisjonsdokumentet.

Det fremgår av NVEs vedtak om å åpne revisjon at:

«Ved utarbeidelse av revisjonsdokumentet skal konsesjonær legge vekt på de forholdene som fremgår av kravdokumentene.»

Revisjonsdokumentet er en overfladisk behandling av kravene som er fremsatt eller det behandler ikke kravene i det hele tatt. Dette svekker utgangspunktet for en god revisjonsprosess videre. Det bes derfor om at Skagerak i den videre prosessen samordner sine undersøkelser og kommentarer med de krav som er fremmet, herunder gjennom hyppigere kontakt mellom partene slik at misforståelser etc. kan avklares tidlig i prosessen.

3.4 Rettslig utgangspunkt for å vurdere endrede vilkår i konsesjonene

Slik kommunen forstår det legger Skagerak i sitt revisjonsdokument til grunn at det kun er ulemper og skader ved reguleringen som man *ikke* forutså da konsesjonene ble gitt, som kan gi grunnlag for endringer i konsesjonene, jf. blant annet konsesjonærens beskrivelser under punkt 8 i dokumentet, på sidene 35 og utover.

I forarbeidene til endringer i vassdragsreguleringsloven i 1992, Ot.prp. nr. 50 (1991–1992) på side 47 fremgår følgende, som er Olje- og energidepartementets merknader til lovforslaget:

«Som det allerede er redegjort for innebærer den alminnelige revisjon en modernisering eller ajourføring av konsesjonens vilkårsside. I prinsippet betyr dette at samtlige vilkår som er oppstilt, kan undergis ny vurdering på bakgrunn av de erfaringer man har gjort seg i løpet av perioden. Vurderingen kan føre til at vilkår sløyfes eller gis et annet innhold. Det kan også fastsettes helt nye vilkår, noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet.»

Som det fremgår er det ikke noe vilkår om at skader og ulemper som avbøtes gjennom revisjon ikke kan ha vært forutsett på konsesjonstidspunktet. Det er tvert imot slik at alle vilkår kan undergis revisjon. Etter kommunens syn har Skageraks uriktige utlegning av rettstilstanden her bidratt til at Skagerak ikke har behandlet de fremsatte kravene i revisjonen på en tilfredsstillende måte, jf. punkt 3.3.

3.5 Revisjonsdokumentet er utilgjengelig

Revisjonsdokumentet er utilgjengelig, særlig i beskrivelsene av hydrologiske forhold. På sidene 7–26 er hydrologiske grunnlagsdata ramset opp og illustrert med tabeller uten at konsesjonær forsøker å beskrive hva som ligger i de hydrologiske dataene. Vesentlig informasjon, som for eksempel kostnader ved magasinrestriksjoner, er tatt inn i vedlegg. Et utilgjengelig revisjonsdokument gir et dårlig utgangspunkt for en bred prosess og forutsetter etter kommunens syn en tettere dialog mellom kommunen, allmenne interesser, NVE og Skagerak i den videre prosessen.

4 Detaljert om revisjonsdokumentet

4.1 Innledning

I dette punktet kommer vi detaljert inn på kravene som er stilt fra allmenne interesser og hvordan disse er vurdert og behandlet i konsesjonærens revisjonsdokument.

Punktene er inndelt etter tema fremfor geografi og under hvert tema vil det fremgå hvor i reguleringen det konkrete temaet er en særskilt utfordring og hva kommunen krever av pålegg på vegne av de allmenne interesser i vassdraget.

Videre vil miljømål og foreslåtte tiltak for aktuelle vannforekomster trekkes inn der det er naturlig. Kommunen tar utgangspunkt i miljømålene som fremgår av plandokumentene for vannregion Vest-Viken per 2. november 2015, som er dokumentene som legges frem for vedtak i de respektive fylkestingene. Kommunen er klar over at NVE har varslet uenighet til planen i brev datert 14. oktober 2015. Det er imidlertid ikke varslet konkret uenighet til målene satt for vannforekomster i Hjartdals-Tuddalsreguleringen.

På bakgrunn av at revisjonen er åpnet i august 2012 mener kommunen det er realistisk med en ferdigstilling av revisjonssaken slik at tiltak kan iverksettes i løpet av 2018 og få effekt innen utløpet av planperioden, 31. desember 2021. Kommunen forventer at sektormyndigheten vil prioritere saken ettersom det ikke vil være akseptabelt i henhold til vannforskriftens tidsfrister dersom revisjonsprosessen trekker så langt ut i tid at miljømålene først kan nås i 2027. Uansett om oppnåelse av miljømålene utsettes til neste planperiode, jf. vannforskriften § 9, må revisjonen prioriteres innenfor kommende planperiode, 2016–2022.

4.2 Fisk

Innledning

NJFF avdeling Telemark og JFF Notodden har fremmet krav av hensyn til fisk i de regulerte vassdragene. Det samme har Reisjå-Bondal Utmarkslag, som krever dekket kostnader til kultivering og gjenoppretting av ørretbestanden i Bonsvatn. Skjesvatn Vel påpeker i sitt krav at variasjoner i vannstanden i Skjesvatn medfører dårlige vekst- og gyteforhold for fisk.

Ørret og laks

Regulanten har vedlagt en kontrakt fra 2009³ hvor pålegg om utsett av fisk i Skiensvassdraget er spesifisert. Det er imidlertid ikke forklart i revisjonsdokumentet hvordan fiskeutsettingen forholder seg til de krav som er fremmet av allmenne interesser. Det fremgår av kontrakten at det settes ut ørret i Bonsvatn, Urdetjønn, Bjørntjønn og Stangesjå. Tallene gjelder for 2009 og det er uklart for kommunen om påleggene er endret siden da.

Det fremgår at regulanten setter ut laks i Heddøla, men det er ikke nærmere beskrevet hvor laksen settes ut. Pålegget om utsett av fisk er oppgitt, men ikke nærmere beskrevet i revisjonsdokumentet, og det

³ Vedlegg 7 til dokumentet.

innebærer at det er vanskelig å vurdere påleggene opp mot kravene som foreligger i revisjonssaken og mot miljømålene i regional vannforvaltningsplan.

Det foreligger en fiskeundersøkelse i de regulerte magasinene i Skiensvassdraget, som er gjennomført av Gustavsen Naturanalyser mellom 2003–2008.⁴ Fisk i Bonsvatn og Stangesjø er analysert i rapporten.

Om Bonsvatn fremgår det (s. 41 flg.) at det først er etter reguleringen at røye har kommet til Bonsvatn, som tidligere kun hadde ørret. Dette følger også av kravet fra Reisdal-Bondal utmarkslag. Undersøkelsen av Bonsvatn er fra 2004. Det fremgår at kondisjonsfaktoren i 2004 er bedre enn ved en tidligere undersøkelse i 1995. Imidlertid tyder mye på at rekrutteringen er dårlig (rapporten på side 46), og at fiskebestanden i fremtiden kan bli lavere. Konklusjonen for Bonsvatn er at utsettingen på 500 ørret må opprettholdes eller økes.

Stangesjø er vurdert i rapporten på sidene 114 følgende. Det fremgår på side 118 at utsetting, som da var på 600 1-somrige ørret, har stor betydning for bestanden ettersom 68 % av fisken som ble fanget var merket. Det anbefales at utsettingspålegget økes til 1 000 1-somrige ørret og konkluderes med at «[ø]rretens naturlige rekrutteringsmuligheter kan med fordel undersøkes nærmere.»⁵ I revisjonsdokumentet står det at pålegget i dag er 1 000 ørret og det samme fremgår av vedlegg 7. Kommunen går dermed ut fra at pålegget er økt i tråd med anbefalingene i rapporten, selv om det ikke fremgår av revisjonsdokumentet direkte. Dette bes bekreftet av regulanten.

Regulanten har også vedlagt en rapport fra 1. februar 2010 med fiskeundersøkelser i vannene Øvre og Nedre Urdetjønn og Bjørntjønn.⁶ Undersøkelsene ble foretatt i august 2009. Konklusjonen for Øvre Urdetjønn er at rekrutteringen er så god at utsettingspålegget kan sløyfes fra 125 til 0, men at rekrutteringen i tilfelle bør undersøkes innen 2–4 år. Slik kommunen leser revisjonsdokumentet er utsettingspålegget ikke endret. Dette bes bekreftet av regulanten.

I Nedre Urdetjønn er det ifølge rapporten satt ut 125 ørret hvert år fra 1998. I revisjonsdokumentet står det oppført 200 ørret til sammen for Øvre og Nedre Urdetjønn. I fiskeundersøkelsen fra 2009 fremgår det at det skal settes ut 250 ørret (125 for Øvre og 125 for Nedre Urdetjønn), noe som innebærer et avvik. Også i Nedre Urdetjønn foreslås det at utsettingspålegget settes til 0. Det bes om regulanten oppklarer hvilket tall for utsetting i Urdetjønnene, som er riktig.

I Bjørntjønn settes det ifølge revisjonsdokumentet ut 1 000 ørret årlig, jf. også vedlegg 7. I rapporten i vedlegg 7b er det oppgitt mellom 150–200 ørret årlig. Det er store avvik mellom tallene og kommunen ber regulanten avklare hva som er riktig utsettingspålegg. Rapporten konkluderer med at utsettingspålegget kan bortfalle helt eller at pålegget reduseres til 100 ørret årlig.

Skjesvatn Vel mener at gyteforholdene for fisk i vannet er dårlige på grunn av blant annet hyppige vannstandsvariasjoner. Tilstanden i vannet er i dag satt til moderat med miljømålet GØP 2021. I forhold til de andre regulerte vannene i revisjonssaken foreligger det lite informasjon om forholdene for fisk og

⁴ Vedlegg 7a.

⁵ Side 118 i rapporten.

⁶ Vedlegg 7b.

bunndyr i Skjesvatn. I medhold av naturforvaltningsvilkårene vil Miljødirektoratet kunne pålegge regulanten aktuelle undersøkelser og tiltak for å heve miljøtilstanden i vannet. Kommunen ber NVE vurdere om det er nødvendig å pålegge en slik undersøkelse allerede i revisjonsprosessen. Når det gjelder krav om en bestemt magasin vannstand, vises det til punkt 4.5 nedenfor.

NJFF peker på at effektkjøring av magasinene medfører tørrlegging av elveleiene og gjengroing og tilslamming. Ifølge NJFF profiterer både ørekyten og gjedda på den endrede tappingen på bekostning av stedeagne ørretstammer og laks. Det vises her til høringsuttalelsen fra NJFF avdeling Telemark.

Ambio Miljørådgivning utarbeidet en rapport om konsekvenser for fisk og bunndyr som en del av konsekvensutredningen for Sauland kraftverk.⁷ Rapporten er fra 2008. I sammendraget i Ambios rapport står det:

«Det er tatt enkelte laks i elva, men dette hører til sjeldenhetene. Slik som forholdene er i dag vurderes øvre del av Heddøla å ha liten verdi for storaure og laks.»

Kommunen mener at denne oppsummeringen av tilstanden for laks i vassdraget, må nyanseres. Fisketrappen i Skotfoss, i sørenden av Norsjø, ble utbedret i 2013 og oppgangen av laks har av den grunn økt betydelig i forhold til tidligere. Per 16. november 2015 er 1 070 laks registrert i trappa. Det er viktig at den økte oppgangen av laks forbi Skotfoss ikke reverseres av kraftutbygging ovenfor Heddalsvannet, og at hensynet til laks ivaretas blant annet gjennom pålegg om undersøkelser og tiltak i medhold av naturforvaltningsvilkårene.

Forslag til tiltak

Gjennom standardvilkår for naturforvaltning vil Miljødirektoratet kunne pålegge undersøkelser av fiskebestanden i magasinene og de regulerte vassdragene for å avklare om det bør pålegges ytterligere tiltak av hensyn til fisk.

For Bonsvatn er tilstanden i dag Moderat Økologisk Potensial med GØP i 2021. For å nå miljømålet må det følgelig iverksettes tiltak for fisk og bunndyr slik at man oppnår *fungerende økosystem*.⁸ Utmarkslaget ønsker et tilskudd til å kultivere ørretbestanden, som blant annet er påvirket negativt av røye. Et slikt pålegg kan hjemles i standard naturforvaltningsvilkår post V. Undersøkelsen av forholdene for fisk i Bonsvatn er fra 2004, og kommunen ber om at regulanten i revisjonen pålegges å gjennomføre en ny undersøkelse av forholdene i Bonsvatn, slik at man har et oppdatert faktisk grunnlag for å vurdere utsettingen.

Nedenfor under punkt 5.4 påpekes det at det er pålagt konsesjonæren å innbetale kr 20 000 til et fiskefond i kommunen i henhold til konsesjonen fra 1952. Det har ikke lyktes kommunen å ta rede på hvor midlene står i dag eller om de er oppbrukt. Ettersom fondet på kr 20 000 antakelig var ment å dekke utgifter til kultivering og opphjør for all fremtid, tør kommunen be om at det avsettes et beløp årlig til fremme av fiske i vassdraget i henhold til post V i naturforvaltningsvilkårene. Gjennom et årlig beløp med indeksregulering sikrer man seg mot at fondet taper sin verdi på grunn av lave renter eller lignende.

⁷ http://gint.no/fmnt/elvemusling/kilder/ID_216.pdf

⁸ Se *Veileder 01:2014 Sterk modifiserte vannforekomster: Utpeking, fastsetting av miljømål og bruk av unntak*.

For Stangesjø, vannforekomst *Gaulåsåi*, er dagens tilstand moderat og miljømålet for 2021 er også satt til moderat økologisk potensiale.

For Urdetjønnene og Bjørntjønn er det nødvendig med en avklaring av hva som er dagens utsettingspålegg ettersom det er avvik mellom tallene i revisjonsdokumentet og i rapporten i vedlegg 7b. For Urdetjønnene og Bjørntjønn er tilstanden i dag satt til moderat, og GØP (Godt Økologisk Potensial) er satt til 2027.⁹ På bakgrunn av rapporten fra 2008 foreslår ikke kommunen konkrete tiltak nå, men forutsetter at Miljødirektoratet etter standardvilkårene vil vurdere pålegget og oppfølging av dem med eventuelle undersøkelser.

På bakgrunn av innspillet fra NJFF avdeling Telemark ber kommunen om at Miljødirektoratet vurderer å pålegge regulanten undersøkelser av forholdene for ørret og laks i Hjartdøla og Heddøla. Dagens tilstand i Hjartdøla midtre og nedre er moderat og miljømålet er GØP for 2021. Moderat tilstand i dag skyldes påvirkning på fisk ifølge dataene i Vann-nett, og det må derfor iverksettes tiltak av hensyn til fisken for å nå miljømålet.

Forholdene for ørret og laks må også ses i sammenheng med utbyggingen av Sauland kraftverk (I og II) og kommunen forutsetter at vilkårene i en eventuell konsesjon til Sauland samordnes med endring av vilkårene i revisjonssaken. Det vises til punkt 4.9 nedenfor om dette.

Videre må forholdene for ørret og laks ses i sammenheng med elvemuslingen, ettersom larvene bruker fisk som vert i en tidlig vekstfase. Se nedenfor under punkt 4.3

Generelt mener kommunen at innføring av standard naturforvaltningsvilkår gir miljømyndighetene et bedre handlingsrom for undersøkelser og pålegg enn dagens vilkår. Imidlertid er det under forutsetning av at myndighetene aktivt benytter hjemlene når det er nødvendig. I den videre revisjonsprosessen vil kommunen at sektormyndighetene løpende oppdaterer om hvordan hjemlene er tenkt brukt, herunder for å nå miljømålene innen utløpet av kommende planperiode.

Ål

Ål står på norsk rødliste over arter og er i dag sårbar.¹⁰ Ål er ikke berørt i revisjonsdokumentet. I Ambio-rapporten til konsekvensutredningen for Sauland kraftverk er det imidlertid anbefalt tiltak av hensyn til ålen. Dette er fulgt opp i NVEs innstilling for Sauland kraftverk fra februar 2014. Det fremgår på side 89 i innstillingen at:

«Når det gjelder ål mener NVE at denne arten vil bli ivaretatt dersom det utføres tiltak som kan sikre opp- og nedgang av ål.»

På denne bakgrunn legger kommunen til grunn at opp- og nedgang av ål sikres gjennom detaljplanleggingen/konsesjonsbestemmelsene for Sauland kraftverk, også på en slik måte at det sikres opp- og nedgang i de allerede regulerte vassdragene der det er aktuelt.

⁹ Tjernene er en del av bekkefeltet *Øvre Kova* vannforekomst.

¹⁰ Rødlista for 2015.

4.3 Elvemusling

Elvemuslingen er en art som er angitt som sårbar på rødlisten for 2015. Bakgrunnen for at Hjordals-Tuddalsreguleringen er oppprioritert regionalt i forhold til Nasjonal gjennomgang er blant annet hensynet til elvemuslingen. Forholdene for elvemuslingen er behandlet i Ambios rapport fra 2008 og i innstillingen fra NVE fra februar 2014.

Elvemuslingen er en norsk ansvarsart og ifølge Artsdatabanken ser man tendens til en «forgubbing» av bestanden. Årsaken er at elvemuslingens leveområder forringes blant annet som følge av vannkraftregulering. I tillegg blir muslingen sterkt påvirket av endringer i laks- og ørretbestanden ettersom disse er vertsfisk for muslinglarven.

I det foreslåtte manøvreringsreglementet for Sauland kraftverk er elvemuslingen spesielt hensyntatt ved at det er bestemt at dersom slippingen medfører uforutsette skader eller ulemper for elvemusling, kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering. Det fremgår også av NVEs innstilling at:

«En forutsetning for konsesjon for Sauland I må være at det til enhver tid sikres tilstrekkelig vannføring i Hjordøla slik at bestanden av elvemusling opprettholdes.»¹¹

Kommunen mener at tilsvarende vilkår også bør inntas i manøvreringsreglementet for konsesjonene som nå revideres. Det er fremhevet i flere rapporter og i NVEs innstilling at Hjordøla – fra Lonarøyen til Åmotshølen – er den viktigste lokaliteten i Telemark for elvemusling, og kommunen mener det er viktig å synliggjøre dette også i de eldre konsesjonene.

4.4 Fiske og friluftsliv

Skjesvatn Vel har fremmet krav av hensyn til friluftsliv, herunder krav om støpt plass for båtutsett, oppgradering av båttralle, båthus, fiskeplasser, flytebrygge og parkeringsplass i Skjessoset. I revisjonsdokumentet skriver regulanten at bedre muligheter for båtutsett allerede er utført. Velet påpeker at dette ikke er utført, og fastholder på denne bakgrunn sitt krav. Etter kommunens syn bør dette vurderes nærmere under befaringen. Det samme gjelder kravene fra Skjesvatn Vel som knytter seg til friluftsliv og fiske i området rundt vannet. Fordi reguleringen i stor grad har vanskeliggjort bruk av vannet for allmenne interesser, er dette noe som bør avbøtes gjennom tiltak i revisjonssaken.

Reisjå-Bondal Utmarkslag har også krevd tilrettelegging for båtbruk i form av egnede oppsamlings-/opplagsplasser langs Bonsvatn.

Skjesvatn Vel, Hjordal Nord Utmarkslag og Reisjå-Bondal Utmarkslag har videre krevet at stubber, røtter og stokker ryddes i magasinene. Stubber, røtter og torv er for eksempel til hinder for utøvelsen av fiske, som igjen er nødvendig for å opprettholde selvrekrutterende bestander av fisk i magasinene. Imidlertid er tilstanden med stubber og røtter i magasinene en etablert tilstand og dermed også etablert habitat for

¹¹ Innstillingen på side 91.

bunndyr og fisk. Det er derfor en avveining om magasinene bør ryddes og i hvilket omfang. Kommunen ber om at dette utredes av konsesjonæren, slik at man har et godt grunnlag for å vurdere om og hvordan rydding av magasinene bør skje. Kommunen mener at det allerede følger av konsesjonene at konsesjonæren plikter å ryddiggjøre de neddemte arealene, se f. eks. 1952-konsesjonen post 16, se også nedenfor under punkt 5.3.

Skjesvatn Vel har også krevd merking av skjær av hensyn til båttrafikk på vannet. Regulanten skriver at dette anses som et privatrettslig krav. Kommunen er ikke enig i dette synet. Merking av skjær bør utføres av hensyn til allmenne interesser som ferdes på vannet med båt.

4.5 Magasin vannstand

Hjartdal kommune fremmet krav i 2003 om at vannstanden i magasinene ikke skulle være lavere enn 2,5 meter under høyeste regulerte vannstand i perioden juli–oktober av hensyn til friluftsliv. Andre allmenne interesser i vassdraget har også fremmet krav om en bestemt magasin vannstand, herunder har Skjesvatn Vel i sin høringsuttalelse til NVE i revisjonssaken krevet at vannstanden i Skjesvatn holdes på minst kote 804 i perioden juni–oktober. Høyeste regulerte vannstand i Skjesvatn er 805,66 og kravet innebærer dermed at vannstanden må holdes oppe på minst 1,66 meter under HRV. Reisjå-Bondal Utmarkslag har krevet det samme for Bonsvatn.

Skagerak har i sitt svar på kommunens krav beregnet konsekvensene av å holde vannstanden på 2,5 under HRV, se brev datert 26. mai 2003. Skagerak skriver i sitt brev at restriksjonene legger en for stor demper på fleksibiliteten i manøvreringen.

Kommunen har på bakgrunn av Skageraks innvendinger mot magasinrestriksjonskravet innhentet råd fra hydrolog Einar Østvold i Hydrologiservice AS. Kommunen foreslår at vilkåret om sommervannstand utformes slik at flomvannet sikres på vårparten uten at det settes krav til en fast dato for når magasinene skal nå 2,5 meter under HRV. På den måten kan Skagerak fullt ut utnytte magasinene vinterstid samtidig som flomtap unngås ved at magasinene da kan ta imot vårflommen når den inntreffer. Østvold har utformet et vilkår som lyder som følger:

«Fra vårflommens begynnelse (alternativt fra en gitt dato, f.eks. 1. mai) skal det ikke tappes fra magasinet før vannstanden har nådd HRV – 2,5 m. Vannstanden skal ikke senkes under dette nivået før 1. september.»

Østvold skriver i sitt notat av 22. oktober 2015 følgende:

«Hvis kravet er formulert på denne måten vil dette føre til SK kan nytte magasinene etter behov om vinteren. Det vil også føre til at faren for utilsiktet flomtap om våren reduseres vesentlig i forhold til det SK har beregnet i sitt notat. Dette fordi man da normalt vil ha så stort magasin volum tilgjengelig at man kan «ta hånd» om vårflommen. [...].

SK har i revisjonsdokumentet uttalt at de ved manøvreringen av magasinene i dag tar sikte på å holde en bufferhøyde på HRV-2 m i magasinene. Den ovenstående formulering av

restriksjonskravet er ikke i konflikt med dette da det gir mulighet til 2,5 m bufferhøyde. Det fremgår også av de simuleringsberegninger som er gjort at magasinvannstandene som følge av manøvreringen uten restriksjoner likevel i de fleste år når det ønskede nivå i god tid før uke 22–23, som er omkring 1. juni. [...].»

Slik kommunen ser det vil den foreslåtte utformingen av vilkåret ivareta både hensynet til Skagerak og friluftslivet i området. Det fremgår også av revisjonsdokumentet at Skagerak uansett sikter mot å holde en sommervannstand på HRV – 2 meter. Et krav om at tilsiget fra en gitt dato om våren skal brukes til oppfylling til HRV – 2,5 meter vil derfor komme i liten konflikt med dagens manøvrering.

4.6 Minstevannføring

Innledning

Allmenne interesser har fremsatt krav om minstevannføring på flere strekninger. Kommunen vil fremheve tre aktuelle vannføringsstrekninger der minstevannføring kan være aktuelt å pålegge. Utfordringen med revisjonsdokumentet er at Skagerak ikke behandler kravene om minstevannføring med bakgrunn i de hensyn allmenne interesser har ønsket å ivareta med vannføringen.

Minstevannføring i Gausdøla

Reisjå-Bondal Utmarkslags krav fra 26. april 2003 er en minstevannføring forbi inntaket i Gausdøla og ned i Reisjåvann. Bakgrunnen for kravet er at Reisjåvann er i ferd med å gro igjen som følge av for lite vanngjennomstrømming. Reisjåvann er en del av vannforekomsten Tveitåi, som har dårlig økologisk tilstand/potensial. Miljømålet for 2021 er GØP, som innebærer at det må gjennomføres tiltak for å nå miljømålet.

Skagerak legger til grunn at minstevannføring på strekningen ikke vil ha «*noen vesentlig miljøeffekt*», se revisjonsdokumentet på side 37. Regulanten viser også til vedlegg 6 der det er beregnet kostnad ved en minstevannføring på 10 % forbi bekkeinntaket. Kostnaden er satt til ca. kr 940 000 basert på kraftpriser for 2013. Etter kommunens beregninger er det benyttet en kraftpris på ca. 28 øre/kWh. Etter kommunens syn er prisanslaget for høyt ettersom kraftoverskuddet kommer til å være stort også i årene fremover, slik at priser ned mot 25–22 øre/kWh er mer realistisk.

Skagerak har ikke vurdert kravet om minstevannføring mellom inntaket i Gausdøla og ned til Reisjå på bakgrunn av hva utmarkslaget ønsker å oppnå, men har lagt til grunn at minstevannføring på strekningen er av hensyn til friluftsliv/turisme. Kravet om minstevannføring er gjort gjeldende fordi Reisjåvann gror igjen som følge av lite vanngjennomstrømming. Skagerak har beregnet kostnader ved vannslipp forbi bekkeinntaket, men det er ikke gjort en vurdering av miljønyttene ved et konkret vannslipp. Kommunen ber om at regulanten tar stilling til kravet ut fra de hensyn kravet skal ivareta og ber om at regulanten eventuelt også redegjør for andre tiltak som kan hindre gjengroing av Reisjåvann, som for eksempel biotoptiltak.

Bonsåi mellom Bonsvatn og Reisjåvann

For elvestrekningen mellom Bonsvatn og Reisjåvatn er tilstanden i dag dårlig, jf. data fra vann-nett per 7. desember 2015. Reisjå-Bondal Utmarkslag ønsker å forbedre miljøtilstanden ved vannslipp forbi dammen i

Bonsvatn og ned i Reisjåvann. Miljømålet for vannforekomsten i 2021 er satt til GØP og det må derfor gjennomføres tiltak. Vannkraftregulering er den største påvirkeren på miljøtilstanden i vannforekomsten, men i tillegg er det også registrert spredt avløp fra bebyggelse og hytter som påvirker i middels grad påvirker tilstanden. Aktuelle tiltak i en revisjonssak kan være minstevannføring eller en variabel driftstilpasset vannføring på strekningen. Kommunen ber om at Skagerak ser nærmere på dette og særlig om det er mulighet for at et vannslipp kan hentes inn igjen til Sauland II i og med at vannet vil renne ut i Skogsåi, som igjen tas inn i Sauland kraftverk.

Minstevannføring Kova

Grunneiere langs Sønderslandsvatn har fremsatt krav om at elva Kova må gjenåpnes med en minste vannføring for å sikre gjennomstrømming i vannet og hindre tilgroing. Det vises blant annet til brev av 5. august 2009 og brev av 20. november 2009 fra grunneiere. Kravet må ses i sammenheng med konsesjonssøknaden for Sauland I og II der vannet er foreslått regulert opp med 0,25 m og ned med 0,75 m.

Dagens tilstand i vannforekomsten Kova nedre er moderat og miljømålet for 2021 er GØP. Sønderslandsvatn er en egen vannforekomst, som i dag har moderat tilstand og miljømålet GØP 2021. Det innebærer at det må gjennomføres tiltak i vannforekomstene for å nå miljømålet.

Kommunen viser til rapporten om Sønderslandsvatn fra 2010, utarbeidet av Sweco. På side 21 i rapporten står det følgende:

«Derimot er det mye som tyder på at det etter reguleringen har oppstått roligere og mer stabile forhold for plantevekst og at det særlig er dette som har forårsaket den tiltakende gjengroingen.»

Rapporten konkluderer med at gjengroingen i vannet skyldes reguleringen fordi vanngjennomstrømmingen ble kraftig redusert etter at store deler av nedbørfeltet til vannet ble fraført. I NVEs innstilling om Sauland kraftverk fra februar 2014 fremgår det at:

«Ved en eventuell konsesjon kan detaljerte bestemmelser for manøvreringen av Sønderslandsvatn fastsettes i manøvreringsreglementet. Når det gjelder gjengroingsproblematikken gjelder dette først og fremst den gamle utbyggingen med overføringen til Hjartdøla kraftverk og vil således også være tema i den pågående revisjonssaken for Hjartdal-/Tuddalsvassdraget [...].»

Kommunen mener at NVE i sin behandling av søknaden om utbygging av Sauland burde vurdert om slipp av minstevannføring i Kova – forbi inntaket til Mydalen kraftstasjon – kunne vært hentet inn som økt kraftproduksjon i Sauland, og eventuelt pålagt Skagerak å utrede dette. En minstevannføring i Kova kunne økt gjennomstrømmingen i vannet samtidig som produksjonen i Sauland kunne økt. Kommunen har ikke sett nærmere på om dette er teknisk mulig, men er av den oppfatning at dette burde vært vurdert både ved behandlingen av søknaden for Sauland og i Skageraks revisjonsdokument. Kommunen ber derfor opplyst hvorfor man ikke har sett nærmere på en slik mulighet. Kommunen ber videre om at det foretas en kost/nytte-vurdering av minstevannføring i Kova, ved slipp av vann forbi inntaket til Mydalen.

Kovvatn og Kova ligger rett ved inngangsporten til Brattefjell og Vindeggen landskapsvernområde, og vannforekomstene er derfor også viktig for turisme og friluftsliv. Sønderlandsvatn ligger rett ved veien opp til Tuddal, og er følgelig også et viktig landskapselement i kommunen. Kommunen ber derfor om at Skagerak pålegges avbøtende tiltak for å hindre gjengroing av vannet. Tiltak kan innbefatte biotopjusteringer og årlig opprydding og fjerning av vekster som medfører gjengroing. Kommunen foreslår at det inntas en bestemmelse i konsesjonen om dette.

4.7 Erosjon

Skagerak skriver i sitt revisjonsdokument at man anser at problemene med erosjon ikke er større enn det som var forutsatt. På side 35 skriver Skagerak følgende:

«SK anser ikke at det er erosjonsproblemer av nevneverdig betydning i vassdragene, utover det som var forventet. Det er generelt få erosjonsskader som følge av reguleringene, og de som er påpekt er utbedret eller under oppsyn.»

Det er påpekt blant annet av Reisdal-Bondal Utmarkslag at det er tiltakende erosjonsproblemer rundt Bonsvatn. Erosjonsproblemer av større omfang berører allmenne interesser. Kommunen anmoder om at erosjon blir et tema under befaring, slik at man kan få et bilde av omfanget for å foreslå eventuelle tiltak. Dersom Skagerak mener at erosjonsskader allerede er avbøtt gjennom skjønn, bes det om at det dokumenteres. Kommunen går ut fra at det vil bli inntatt standardvilkår om erosjon, som gir myndighetene hjemmel til å pålegge tiltak for å utbedre og sikre mot erosjonsskader.

4.8 Arkeologiske undersøkelser

Hjartdal historielag og Hjartdal nord utmarkslag ønsker at det utføres arkeologiske undersøkelser i reguleringsmagasinene. Det er registrert flere fredede kulturminner i og rundt magasinene. Kommunen legger til grunn at det i revisjonen vil bli pålagt standardvilkår om arkeologiske undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen i tråd med ordningen om sektoravgift fra 2008.

4.9 Opprustning og utvidelsesprosjekter – samordning med Sauland kraftverk

O/U-prosjekter er beskrevet i revisjonsdokumentet på sidene 40–41. Som nevnt ovenfor under punkt 4.9 savner kommunen en beskrivelse av aktuelle miljøtiltak som vil bli utført dersom Sauland kraftverk gis konsesjon og hvordan disse kan samordnes med den pågående revisjonen.

5 Krav om gjennomføring av pålegg i konsesjoner og lovverk

5.1 Innledning

Kommunen har underveis i revisjonsprosessen mottatt en rekke krav på vegne av allmenne interesser i reguleringsområdet. Enkelte av de innkomne kravene mener kommunen allerede følger av lovverk eller

konsesjoner. Konsesjonæren bes om å følge opp dette uavhengig av revisjonsprosessen. En beskrivelse av hvilke krav det dreier seg om følger i punktene 5.2–5.5 nedenfor.

5.2 Faste og tydelige reguleringsmerker

Flere grunneiere og brukere av reguleringsmagasinene påpeker at vannstandsmerkene er utilgjengelige. Det gjelder blant annet Bonsvatn, Breivatn og Skjesvatn. For brukere av vannene er det viktig å kunne lese av vannstanden, blant annet for utøvelse av fiske, båtbruk og bading.

Det følger allerede av manøvreringsreglementet i konsesjonen fra 1952 at reguleringsgrensene *«skal betegnes ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner»*. Kommunen ber på denne bakgrunn om at pålegget oppfylles snarest mulig og uavhengig av revisjonssaken.

Kommunen viser til at Skagerak i sitt revisjonsdokument foreslår at kotehøydene i manøvreringsreglementet oppdateres til Kartverkets grunnlag NN2000 som er korrigert høydesystem per år 2000. Kommunen legger til grunn at verdiene på reguleringsmerkene vil endre seg dersom det er en differanse mellom benyttet og nytt høydesystem, men at HRV og LRV vil være innenfor de samme merkene som i dag.

5.3 Rydding av anleggsrester

Som nevnt under punkt 4.4 ovenfor skaper stubber, røtter og stokker ved og i de neddemte arealene vansker for blant annet utøvelse av fiske. Det er også anleggsrester i reguleringsområdet som ikke er ryddet.

Det følger av 1952-konsesjonen punkt 16 at konsesjonæren plikter å ryddiggjøre de neddemte arealer. På denne bakgrunn ber kommunen om at Skagerak snarest mulig og uavhengig av revisjonssaken vurderer rydding av stubber, røtter og torv i magasinene under hensyntaken til disse elementenes betydning som habitat. Anleggsrester i reguleringsområdet ber kommunen om at ryddes snarest.

5.4 Fiskefond i konsesjonen fra 1952

Som påpekt ovenfor under punkt 4.2 er det i konsesjonen fra 1952 punkt 15 fjerde ledd et vilkår om at konsesjonæren avsetter et fond på kr 20 000 til fremme av fisket i de berørte vassdrag. Kommunen ber Skagerak dokumentere utbetalingen ettersom kommunen ikke hittil har lyktes å finne denne i sine arkiver. Det vil kunne hjelpe kommunen til å avdekke hvor pengene i dag står.

5.5 Bekkeinntak mellom Bjordalen kraftverk og Breivatn

Ifølge grunneiere i Hjartdal er det et bekeinntak mellom Bjordalen kraftverk og Breivatn som ikke er avmerket i kart. Bekkeinntaket skal etter det opplyste ligge ca. 400 meter øst for Kleivstjønn, og tar inn alt vann fra en bekk som ellers ville rent ned i Kleivstjønn. Ettersom inntaket ikke er avmerket i kart ifølge grunneierne, er det heller ikke vurdert i vannforvaltningsplanen eller i revisjonssaken hittil. Kommunen ber om at inntaket påvises under befaring og at tillatelsen til inntaket blir dokumentert.

5.6 Sikkerhetsoppgradering av veien over Bonsdammen

Reisjå-Bondal Utmarkslag har overfor kommunen påpekt at veien over Bonsdammen bør tilpasses dagens veistandard, både slik at veien utvides noe i bredden og at det settes opp rekkverk av hensyn til sikkerheten for de kjørende. Kommunen ber derfor om at Skagerak gjør nærmere rede for pålegg om sikkerhet og dimensjon på dammen for kjørende og oppgraderer veien til dagens bruk.

6 Avsluttende bemerkninger

Som nevnt er kommunen tilfreds med at revisjonsdokumentet nå foreligger. Imidlertid mener kommunen at dokumentet er mangelfullt på en del viktige punkter. Regulanten har ikke foreslått noen tiltak for å avbøte de skader og ulemper som er beskrevet. For at resultatet av revisjonssaken skal bli tilfredsstillende er det nødvendig med tett oppfølging fra NVE, Skagerak, kommunen og berørte allmenne interesser.

De krav som allerede følger av konsesjoner eller lovverk, jf. punkt 5 ovenfor, ber kommunen om at Skagerak følger opp snarest mulig i samråd med kommunen.

Med vennlig hilsen

Advokatfirmaet Lund & Co DA

På vegne av Hjartdal kommune

Karianne Aamdal Lundgaard

Advokat

kal@lundogco.no